

Markku Similä

Kuntoutusta oppimassa, käytännöstä teoriaan

Opinnäytetyö
Fysioterapeutti AMK

Marraskuu 2010

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU <small>Mikkeli University of Applied Sciences</small>	Opinnäytetyön päivämäärä 24.11.2010		
Tekijä(t) Markku Similä	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Fysioterapian koulutusohjelma Täydentävät opinnot, fysioterapeutti (AMK)		
Nimeke Kuntoutusta oppimassa, käytännöstä teoriaan			
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun ammattiopisto - liikelaitoksen tarpeisiin ammatillisen kuntoutuksen täydennyskoulutus. Tarve koulutuksen järjestämiseen tuli keväällä 2009 Kainuun alueella toimivalta Kumppaniksi ry:ltä. Täydennyskoulutuksen tavoitteena oli lisätä Kumppaniksi ry:n henkilökunnan osaamista ammatillisen kuntoutuksen käsitteistä ja toimintatavoista.</p> <p>Opiskelijaryhmä oli Kumppaniksi ry:n työntekijöitä. Opiskelijaryhmä koostui monen eri ammatin osaajista. Yhteistä kaikille oli pitkä työhistoria, oman alan asiantuntemus ja osaaminen. Koulutuksessa he näkivät mahdollisuuksia oman työyhteisönsä yhteisten toimintatapojen kehittymiselle ja uusien menetelmien omaksumiseen työhön.</p> <p>Opinnäytetyön keskeinen sisältö on kertomus koulutuksen järjestämisestä, koulutuksen toteutuksen etenemisestä, opiskelijoiden tavoitteista ja kokemuksista. Opinnäytetyön tuloksena syntyi koulutuskokonaisuus oppilaitoksen ja työelämän tarpeisiin. Koulutuksen kokonaispalautteessa merkittävimmäksi tekijäksi opiskelijoille muodostuivat yhteiset keskustelut ja ryhmätyöt. Asioiden yhdessä pohdiskelu antoi palautteen mukaan yhteisen näkemyksen ammatillisesta kuntoutuksesta.</p> <p>Jatkossa olisi kiinnostavaa selvittää koulutukseen osallistujien mielipiteitä, kun aikaa koulutuksesta on kulunut. Mitä jäi mieleen ja onko joku toiminta vakiintunut käytäntöön koulutuksen jälkeen?</p>			
Asiasanat (avainsanat) Kuntoutus, ammatillinen kuntoutus, kuntouttava työtoiminta, työvalmennus			
Sivumäärä 25 + liitteet	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;">Kieli Suomi</td> <td style="width: 50%;">URN</td> </tr> </table>	Kieli Suomi	URN
Kieli Suomi	URN		
Huomautus (huomautukset liitteistä)			
Ohjaavan opettajan nimi Kirsti Uusitalo	Opinnäytetyön toimeksiantaja Kainuun ammattiopisto		

DESCRIPTION

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Date of the bachelor's thesis 24.11.2010
Author(s) Markku Similä	Degree programme and option The degree programme of physiotherapist Complementary studies, physiotherapist (AMK)	
Name of the bachelor's thesis From practice to theory - learning rehabilitation		
Abstract <p>The aim of this study is to develop a vocational rehabilitation in-service training program for the needs of Kainuu Vocational College. Demand for organising this training program arose in spring 2009 from Kumppaniksi ry, an organisation working in the district of Kainuu for vocational rehabilitation. The goal of this training program was to increase the competence, expertise and knowledge of the staff of Kumppaniksi ry in regard of concepts and procedures of vocational rehabilitation.</p> <p>The study group consisted of employees of Kumppaniksi ry. The group represented many different occupations. They all shared long work history, expertise and knowledge of their own fields. This training offered them possibilities to form common procedures and find new methods for their rehabilitation work.</p> <p>The core contents of this study is the story of how the in-service training was organised, how it was put into practice, what were the goals and experiences of the participants. The direct result of this training and study was the finished training program for the use of Kainuu Vocational College. In assessing the participants' feedback the most valued matters during this training had been joint discussions and group work. When working things out together participants had formed mutual understanding and communal views of vocational rehabilitation.</p> <p>It would be interesting in future to evaluate participants' opinions, when some time has elapsed since the training finished. What do participants remember and if any of the procedures has become a part of everyday practices?</p>		
Subject headings, (keywords) Rehabilitation, vocational rehabilitation, rehabilitating work, job coaching		
Pages 25 + enclosures	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Kirsti Uusitalo	Bachelor's thesis assigned by Kainuu Vocational College	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	KOULUTUKSEN TAUSTATEKIJÖITÄ.....	2
2.1	Ammatillinen kuntoutus	2
2.2	Ammatillisen kuntoutuksen murros.....	4
2.3	Ammatillisen kuntoutuksen koulutus	5
2.4	Verkko-oppiminen.....	6
2.5	Kokemuksellinen oppimisenäkemyks	7
3	OPISKELIJARYHMÄN KUVAUS	8
4	OPISKELIJOIDEN TAVOITTEITA KOULUTUKSELLE	11
5	KOULUTUKSEN TOTEUTUS	13
6	OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA KOULUTUKSESTA.....	15
6.1	Eettiset periaatteet.....	16
6.2	Työkykyyn vaikuttavien tekijöiden tuntemus	17
6.3	Ohjaamiseen liittyvät taidot.....	18
6.4	Asiakasprosessin hallinta.....	18
6.5	Koulutuksen kokonaisuuteen liittyvä palaute.....	18
7	POHDINTA	19
7.1	Kuntoutuksen arvot.....	20
7.2	Yhdessä oppiminen.....	20
7.3	Oma opinnäytetyöprosessi.....	22

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun ammattiopisto-liikelaitoksen tarpeisiin ammatillisen kuntoutuksen täydennyskoulutus. Tarve koulutuksen järjestämiseen tuli keväällä 2009 Kainuun alueella toimivalta Kumppaniksi ry:ltä. Kumppaniksi ry on Kajaanin kaupungin, Sotkamon, Vaalan, Ristijärven ja Paltamon kuntien perustama yhdistys, joka tarjoaa valmennus- ja kuntoutuspalveluja työttömille työnhakijoille.

Koulutuksen tavoitteena oli lisätä Kumppaniksi ry:n henkilökunnan osaamista ammatillisen kuntoutuksen käsitteistä ja toimintatavoista. Koulutuksen tavoitteena oli myös ammatillisen kuntoutuksen toimintatapojen pohdiskelu sekä omasta että organisaation näkökulmasta.

Ammatillisen kuntoutuksen toimintamallit ovat tulleet vaiheeseen, jossa ne kaipaavat rakenteellista kehittämistä. Jotta ammatillinen kuntoutus pystyisi vastamaan työmarkkinoiden ja työelämän muutokseen, edellyttäisi se kuntoutustoiminnan kehittämistä. Oleellista on myös se, millaisia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimintakulttuureja kuntoutuksen ammattilaiset ja toimeenpanijat edustavat ammatillisesta kuntoutuksesta (Lindh & Suikkanen 2008, 59).

Valtioneuvoston selonteossa (2006) kuntoutuslainsäädännön vaikutuksista ja kuntoutusjärjestelmän kehittämisestä yhdeksi tavoitteeksi asetetaan kuntoutusta koskevan koulutuksen tehostaminen ja lisääminen kaikille kuntoutusjärjestelmässä toimiville.

Marja Koukkarin (2010, 208) väitöskirjassa esitetään selkeitä kuntoutustyöntekijöiden koulutukseen liittyviä kehittämishaasteita. Koukkarin mielestä haasteena ammattihenkilöiden koulutukselle on kuntoutumisen ymmärtäminen teoreettisena ilmiönä, jossa painottuu monitieteisyys ja ratkaisulähtöisten toimintamenetelmien ja toimintaympäristöjen hallinnan kehittäminen.

Eeva Leino (2007, 31) toteaa kuntoutusjärjestelmän yksinkertaistamisen vaativan opiskelua ja harjoittelua kuntoutuksen menetelmistä, vuorovaikutuksesta, toimintakyvystä ja kuntoutuksen arvoista. Kuntoutuksen perimmäisen olemuksen, sitoutuneen ja

vastuullisen prosessityön, tulisi näkyä Leinon mukaan myös palvelukonsepteissa ja opintokokonaisuuksissa.

Tutkimustietoa kuntoutustyöntekijöiden käsityksestä ammatillisesta kuntoutuksesta ei kovin paljon ole. Arja Tantun pro gradu-tutkielmassa (2002, 69) työterveyshuollon moniammatillisten työryhmien käsityksistä ammatillisesta kuntoutuksesta tärkein tulos oli tiedon puute ammatillisen kuntoutuksen muodoista, sisällöistä ja yhteistyön mahdollisuuksista.

Kumppaniksi ry:n opiskelijat olivat oman ammattinsa osaajia. Heillä ei ollut kovin paljon kuntoutukseen liittyviä opintoja. He asettivat tavoitteensa ammatillisen kuntoutuksen teoriaosaamisen kehittämiseen, työyhteisön yhteisiin käytäntöihin, asiakasprosessiin ja verkostotyöhön.

Tämän opinnäytetyön nimi *Kuntoutusta oppimassa, käytännöstä teoriaan* tulee opiskelijoiden kokemuksista koulutuksesta ja teorian välisten yhteyksien pohtimisesta. Koulutuksen oppimiskäsityksenä ollutta kokemuksellista oppimiskäsitystä sovellettiin käytännön työn ja teoreettisten mallien yhdistämisessä ja oppimisprosessin ohjauksessa. Opinnäytetyön keskeinen sisältö on kertomus koulutuksen järjestämisestä, koulutuksen toteutuksen etenemisestä, opiskelijoiden tavoitteista ja kokemuksista.

2 KOULUTUKSEN TAUSTATEKIJÖITÄ

Järjestetyn koulutuksen taustatekijöinä olivat ammatillinen kuntoutus, verkkooppiminen ja kokemuksellinen oppiminen. Nämä tekijät olivat pohjana opetussuunnitelmalle ja koulutuksen etenemisen suunnittelulle. Seuraavassa kerron lyhyesti mitä näillä tekijöillä tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä.

2.1 Ammatillinen kuntoutus

Rissanen ja Järvisalo (2008, 428) toteavat, että kuntoutus on suunnitelmallista ja monialaista toimintaa, jonka yleistavoitteena on auttaa kuntoutujaa toteuttamaan elämänpöjektejaan ja ylläpitämään elämänhallintaansa tilanteissa, joissa hänen mahdollisuu-

tensa sosiaaliseen selviytymiseen ja integraatioon ovat sairauden tai muiden syiden vuoksi uhattuna tai heikentyneet.

Kuntoutus edellyttää aina asiakkaan lääketieteellistä arviointia. Tämä lähtökohta perustuu keskeisiltä osin lainsäädäntöön ja vallitsevaan tapaan ymmärtää selviytymistä ja työllistymistä vaikeuttavaa haittaa. Nykyisin pitkäaikaistyöttömyys tai pitkäaikainen toimeentulotukiasiakkuus voivat olla kuntoutuksen laukaisevina tekijöinä ilman lääketieteellisesti todettua vikaa, vammaa tai sairautta. Pääsääntöisesti kuntoutuksen lähtökohtana on edelleen vika, vamma tai sairaus, mutta työkyvyttömyyden uhkan huomioiminen kuntoutusperusteena on lieventänyt vika- ja vammapainotteisuutta. (Piirainen & Kallanranta 2008, 96).

Ammatillinen kuntoutus kohdistuu yleensä henkilöihin, joiden riski syrjäytyä työelämästä joko työkyvyttömyyteen tai pitkäaikaistyöttömyyteen on sairauden tai vajakuntoisuuden takia tavallista suurempi. Ammatillista kuntoutusta määritellään ja kuvataan sekä toimenpiteiden että tavoitteiden pohjalta. Toimenpideperusteisen määrittelyn mukaan ammatillinen kuntoutus tarkoittaa sitä osaa kuntoutuksesta tai kuntoutusprosessista, jossa toteutetaan ammattiin tai työhön liittyviä toimenpiteitä, kuten ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalveluja, ammatillista koulutusta, työkokeilua, työhönvalmennusta tai muita työkykyisyyttä tai työllistymistä tukevia toimenpiteitä (Järvikoski & Härkäpää 2004, 194).

Tavoiteperusteisen määrittelyn mukaan ammatillinen kuntoutus on toimintaa, jolla pyritään parantamaan kuntoutujien ammatillisia valmiuksia ja ammattitaitoa, kohentamaan heidän työkykyään sekä edistämään heidän työmahdollisuuksiaan ja integroitumistaan työelämään ja yhteiskuntaan. Ammatillisen kuntoutuksen toimintamallit, joissa ammatillinen kuntoutus yhdistyy luontevalla tavalla työelämään, työmenetelmien ja työolosuhteiden sovittamiseen, ovat vaikutuksiltaan tehokkaampia kuin pelkästään asianomaista kuntoutujaa valmentavat ja ohjaavat toimintamallit. (Ks. Järvikoski 2002, 53; Järvikoski & Härkäpää 2004, 194.)

2.2 Ammatillisen kuntoutuksen murros

Lindh ja Suikkanen (2008, 60) pohtivat, miten väli- tai siirtymätyömarkkinoita voitaisiin kehittää nykyistä systemaattisemmin ja koordinoitummin ja miten ammatillisesta kuntoutuksesta saataisiin aktiivinen osa välityömarkkinoiden toimintaa ja palveluvalikoimaa. Välityömarkkinoilla he tarkoittavat sosiaalista työllistämistä, työpajatoimintaa, valmentavaa koulutusta, työvalmennuksen eri muotoja, kuntouttavaa työtoimintaa, työkokeiluja, työharjoittelua, kuntoutus- ja eläke-edellytysten arviointia ja sosiaalista yritystoimintaa.

Kannattaisiko ammatillisen kuntoutuksen järjestelmässä eriyttää nykyistä selkeämmin avoimille työmarkkinoille tähtäävä ammatillinen kuntoutus ja ns. siirtymä- tai välityömarkkinoille tähtäävä ammatillinen kuntoutus? Lindhin ja Suikkasen (2008, 61) mielestä tilanteen muuttaminen edellyttäisi työ-, sosiaali- ja kuntoutuspolitiikan uudenlaista strategista synteisiä, jossa ammatillista kuntoutusta kehitettäisiin integroidusti osana välityömarkkinoiden palveluvalikoimaa.

Asko Suikkanen tuo välityömarkkinaselvityksessään (2008) selkeästi esille, että suomalainen välityömarkkina-ajattelu poikkeaa EU:ssa vallitsevasta näkemyksestä. Eurooppalaisen näkemyksen mukaan välityömarkkinoiden tavoitteena on työmarkkinoiden joustavuuden, sosiaalisen turvallisuuden ja yksilöiden työllisyysvalmiuksien lisääminen työmarkkinoilla tapahtuvissa siirtymissä. Suomalainen välityömarkkina-ajattelu on lähtökohdiltaan Suikkasen mielestä ongelmakeskeistä.

Suikkanen (2008, 9) suosittaa esityksissään koko välityömarkkinat käsitteestä luopumista riittämättömänä kuvaamaan työmarkkinoiden muutosdynamiikkaa. Suikkanen pohtii erityisesti vaikeasti työllistyvien työllisyyspolitiikkaa. Huomio tulisi hänen mukaansa kiinnittää asiakkaiden työmarkkinoilla tapahtuvien siirtymien selkiyttämiseen ja vauhdittamiseen. Siirtymät on tehtävä kannustaviksi ja kannattaviksi niin yksilölle, yhteisölle kuin yrityksellekin. Asiakkaan kuuluisi edetä askel askeleelta osatavoitteiden kautta määrittyvään kokonaisasiakkuuteen.

Myös naapurimaamme Ruotsin ammatillinen kuntoutus on uudistusten edessä. Ruotsin työikäisestä väestöstä 14 % ei ole työssä. Mukaan lukien työttömät työnhakijat

määrä nousee 19 %:iin. Tällä hetkellä Ruotsissa on ammatillisen kuntoutuksen piirissä laajalla rintamalla ihmisiä, jotka ovat kiinnittyneet työelämään. Ruotsissa pohditaan pitäisikö ammatillisen kuntoutuksen palveluja kohdistaa enemmän niihin henkilöihin, jotka eivät ole työmarkkinoilla tai eivät ole koskaan olleetkaan. Ruotsissa tämä vaatisi uudenlaista sosiaalipoliittista keskustelua erityisesti sairaskorvauksen etuuksien suhteen (Marnetoft 2009, 6).

2.3 Ammatillisen kuntoutuksen koulutus

Ammatillisen kuntoutuksen murros tuo myös koulutuksen järjestäjille uudenlaisen tilanteen. Ammatillisen kuntoutuksen koulutuksen piiriin tulisivat tuolloin sosiaaliset yritykset, työpajatoiminta, kuntouttava työtoiminta ja erilaiset hankkeet rakenteellisen työttömyyden lieventämiseksi. Miten järjestetään tarvittava koulutus kuntoutustyöntekijöille, jotka tulevat muualta kuin sosiaali- ja terveysalan ammattien piiristä? Kuntoutuksen koulutuksen asema kun on oppilaitoksissa muutoinkin vähäinen.

Kuntoutus jää muiden alojen jalkoihin, koska kuntoutuksen asema niin suomalaisessa perus- kuin jatkokoulutuksessa on varsin vaatimaton. Tilanne ei voi olla vaikuttamatta kuntoutustoimintaan haitallisesti, koska alan koulutuksen vähäisyys ei edistä kuntoutustoiminnan kehittämistä. (Seppälä 2010, 1.)

Kuntoutuksen tietämys on kirjavaa sosiaali- ja terveysalalla saati sitten muilta koulutusaloilta tulevien keskuudessa. Koulutuksella on selvästi tarvetta yhtenäistää näkemyksiä ja käytäntöjä. Marja Koukkari (2010, 206) on väitöskirjassaan esittänyt yhdeksi kehittämishaasteeksi kuntoutuskäytäntöjen ja kuntoutushenkilöiden koulutuksen. Minkälaista koulutusta sitten tarvittaisiin?

Koukkari (2010, 209) näkee kuntoutuksen koulutuksen kehittämishaasteena kuntoutuksen yhteisen viitekehyksen löytämisen kuntoutustieteen ja mallien kautta. Näin löydetään ratkaisuja kuntoutujan kokonaisvaltaisen elämänhallinnan edistämiseen ja moniammatillisen yhteistyön tekemiseen. Riikilän ja Tervosen opinnäytetyössä (2009, 33) todetaan yhtenä kehittämistarpeena moniammatilliselle työskentelylle olevan kuntoutujanäkökulman selvittäminen ”Mikä ihmisessä liikahtaa vai liikahtaako?”

Myös Valtioneuvoston kuntoutuseloteko (2006) edellyttää eri kuntoutussektoreiden työntekijöiden koulutuksen kehittämistä siten, että kuntoutusta koskevia oppiaineita sekä kuntoutuksellista näkemystä ja yhteistyövalmiuksia kehittäviä opetusmuotoja lisätään myös ammattioppilaitosten opetukseen. Jatko- ja täydennyskoulutuksessa on erityisesti painotettava moniammatillista ja monitieteellistä opetusta, käytännönläheisyyttä ja ryhmätyöskentelytaitoja.

2.4 Verkko-oppiminen

Opin verkossa, kohtaanko hämähäkin vai tiedon meren? (Kalliala 2002, 12)

Verkko-opiskelulla voidaan tarkoittaa hyvin erilaisia asioita. Laajasti ottaen voimme puhua verkko-opettamisesta, jos verkolla on jokin rooli oppimisprosessissa. Verkko voi toimia esimerkiksi tiedon tarjoajana, omien tuotosten julkaisukanavana tai vuorovaikutusareenana (Kalliala 2002, 12).

Verkko-oppimisympäristö tarkoittaa oppimisympäristöä, joka on toteutettu tietoverkkojen avulla. Tällainen toiminta vaatii opiskelijalta itseohjautuvuutta, aktiivista toimintaa oman oppimisprosessin ja tavoitteiden suuntaisesti. Opiskeluun liittyy tiedon hankintaa, tiedon vertailua, tiedon luotettavuuden arviointia ja tiedon soveltamista. Ammatillisessa perus- ja täydennyskoulutuksessa, lukioissa ja korkeakouluissa verkko-oppimista hyödynnetään koulutuksen monimuotoistamiseen. (Keränen & Penttinen 2007, 19.)

Verkko-oppiminen sopii hyvin osaksi monimuotokoulutusta. Yhteisten ryhmäopetus-tilanteiden määrää voidaan vähentää, kun osa opiskelusta tapahtuu verkossa. Opetustilanteiden välisenä aikana opettajien ja opiskelijoiden vuorovaikutus tapahtuu oppimisalustan kautta mahdollistaen aktiivisen opiskelun. Verkko-oppiminen mahdollistaa ajasta ja paikasta riippumattoman opiskelun, joka on erityisen tärkeää työelämän kii-
reiden keskellä (Keränen & Penttinen 2007, 23).

Verkko-oppiminen perustuu aina jollekin oppimisteorialle. Tässä opinnäytetyössä teoreettisena viitekehysenä on kokemuksellinen oppiminen. Kokemuksellisen oppi-

misen käsitystä soveltaen tehtävistä annetaan palautetta ja oppimista ohjataan opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden mukaan.

2.5 Kokemuksellinen oppimisnäkemys

Herätä oppilaissa sisällöllinen mielenkiinto opittavaan asiaan. Viritä heissä tiedollinen ristiriita antamalla heidän ratkaistavakseen ongelma, haastava tehtävä. Osoita heidän entisten tietojensa riittämättömyys. Edellä mainittu lainaus on Engeströmin (1987, 161) opetuksen kultainen sääntö numero kolme.

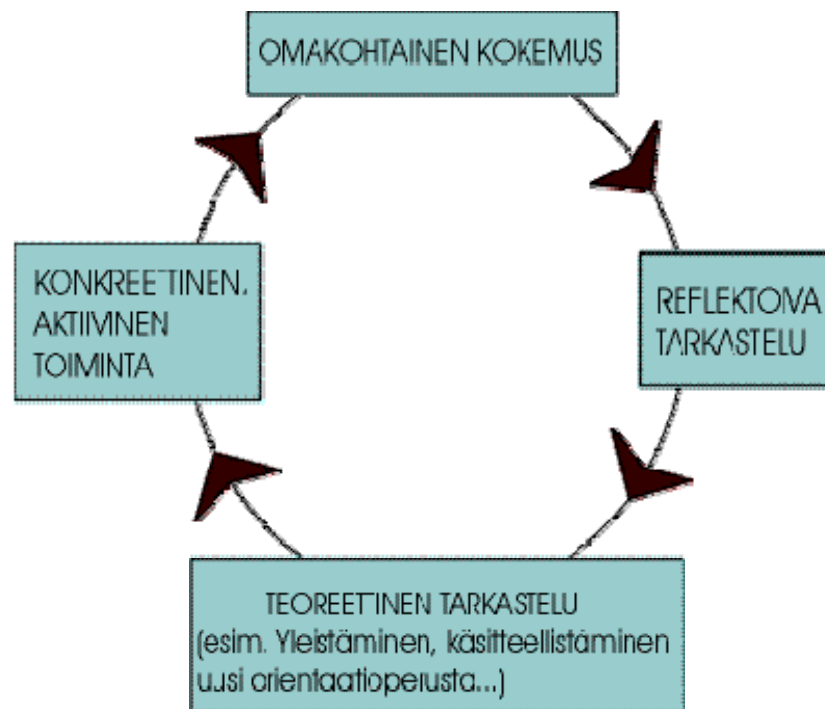
Humanistisen psykologian aatemaailmaan ankkuroituvaa, itsereflektion roolia painottavan kokemuksellisen oppimisen periaatetta on sovellettu etenkin aikuiskasvatuksen ja koulutuksen piirissä. Kokemuksellisen oppimisnäkemysen ydinajatus on, että oppiminen etenee konkreettisia kokemuksia ja toimintaa reflektoiden kohti uuden asian tai toimintatavan omaksumista. Reflektio on oppimisen yhteydessä toimintaa, jossa yksilö tutkii tietojaan ja kokemuksiaan saavuttaakseen uuden ymmärtämisen tason. (Rauste-von Wright & von Wright 1997, 140).

Oppiminen perustuu kokemuksellisen oppimiskäsityksen mukaan yksilön ja hänen ympäristönsä väliseen vuorovaikutukseen ja se usein on luonteeltaan yhteistoiminnallista. Vuorovaikutuksen avulla oppijan ajatteluprosessit ja uskomukset tulevat "näkyviin", jolloin niiden perusteluja on mahdollista arvioida ja kyseenalaistaa ja saada niistä palautetta. (Rauste-von Wright ym. 2003, 66).

Havainnoinnin ja tiedollisten taitojen kehittyessä arkipäivän kokemuksista todella opitaan. Kokemuksellisen oppimisen tutkijan David A. Kolbin mukaan oppimisprosessi on nelivaiheinen sykli, josta jokaisessa tarvitaan erilaisia kykyjä ja taitoja. Tämänkaltaiset mallit ovat perustana lukuisille, tavallisimmin aikuiskasvatuksen piirissä toteutetuille koulutussuunnitelmille. (Rauste-von Wright ym. 2003, 200.)

Kolbin mukaan ensimmäinen vaihe on konkreettinen kokemus; toisena seuraa havainnointi ja harkinta; kolmas vaihe on abstraktien käsitteiden ja yleistysten muodostaminen; neljäs vaihe on käsitteiden koettelu uusissa tilanteissa, mikä puolestaan johtaa alkupisteeseen eli uusiin konkreetteihin kokemuksiin. (Kuvio 1.) Mallin mukaan käsit-

teet ja yleistykset syntyvät, kun yksilö pohtii eli reflektoi kokemuksiaan (Engeström 1998, 76).

KUVIO 1. Kokemuksellisen oppimisen kiertokulku Kolbin mukaan (Rauste-von Wright & von Wright 1997, 137)

3 OPISKELIJARYHMÄN KUVAUS

Opiskelijat työskentelevät työ- ja yksilövalmentajina ja he kaikki ovat Kumppaniksi ry:n työntekijöitä. Kumppaniksi ry on Kajaanin kaupungin, Sotkamon, Vaalan, Risti-järven ja Paltamon kuntien perustama yhdistys, joka tarjoaa valmennus- ja kuntoutus-palveluja työttömille työnhakijoille. Kumppaniksi ry on Kainuussa toimiva organisaatio työhön ja koulutukseen tähtäävässä valmennuksessa ja kuntoutuksessa (Kumppaniksi ry Palvelukuvaukset 2010).

Kumppaniksi ry toimii yhteistyössä alueen viranomaisten ja muiden kuntoutustoimi-joiden kanssa. Kumppaniksi ry:n palveluihin kuuluu työssä suoriutumisen arviointi, palvelutarpeen kartoitus ja työhönvalmennus. Työssä suoriutumisen arviointi on tarkoitettu niille henkilöille, joiden työ- ja toimintakyvystä tarvitaan tarkempaa tietoa

mm. etuuspäätösten tekemistä, kuntoutussuunnittelua tai ammatin vaihtoa varten (Kumppaniksi ry Palvelukuvaukset 2010).

Palvelutarpeen kartoitus tarkoittaa työ- ja toimintakyvyn kevyttä arviointijaksoa. Jakson aikana kartoitetaan asiakkaan kokonaistilannetta sekä selvitetään, mikä on asiakkaan kohdalla seuraava aktiviteetti, joka edistää asiakkaan ammatillista kuntoutumista. Arviointi on tarkoitettu asiakkaille, joilla on erityisiä vaikeuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille ja joiden työ- ja toimintakyvystä ei ole selkeää käsitystä. Työhönvalmennus on ammatillista kuntoutusta, jolla tuetaan asiakkaan työelämään pääsyä. Työhönvalmennus on tarkoitettu asiakkaille, joiden tavoitteena on työelämään palaaminen tai koulutukseen siirtyminen (Kumppaniksi ry Palvelukuvaukset 2010).

Koulutukseen osallistui 17 opiskelijaa. Heistä naisia oli kahdeksan ja miehiä yhdeksän. Kolmella heistä oli ammattikorkeakoulututkinto, seitsemällä opistotason tutkinto ja seitsemällä ammatillinen koulutus. Kumppaniksi ry:llä on työntekijöitä keskimäärin 26 ja työvalmennusjaksoilla on päivittäin n. 110 asiakasta. (Kumppaniksi ry Toimintasuunnitelma 2009.)

Infopäivällä tammikuun lopussa opinnäytetyön tekijä esitteli koulutuksen opetussuunnitelman ja kertoi koulutuksen etenemisestä. Opiskelijat saivat ennakkotehtävän (Liite 1), jossa he pohtivat omia vahvuuksiaan ja kehittämistoiveitaan.

Opiskelijat pohtivat omia vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan opiskeluun SWOT-analyysin avulla. SWOT-analyysi on menetelmä, jota käytetään oppimisen ja ongelmien tunnistamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. SWOT-analyysissä kirjataan nelikenttään oman oppimisen vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat. Kentän yläosa kuvaa nykytilaa ja sisäisiä asioita, alapuoli ilmaisee tulevaisuuden ja ulkoiset asiat, vasemmalle sijoittuvat myönteiset, oikealle kielteiset asiat (SWOT-analyysi 2010).

Seuraavassa on opiskelijoiden käsityksiä omista vahvuuksistaan, heikkouksistaan, mahdollisuuksistaan ja uhkistaan opintojen suhteen. Nämä tiedot kerättiin opiskelijoiden tekemästä ennakkotehtävästä. Olen koonnut opiskelijoiden tehtävistä mainintoja eri otsikoiden alle. (Kuvio 2.)

Vahvuudet	Heikkoudet
<p>Ammattitaito ja kokemus</p> <p>oman alan vahva osaaja, ammattitaito, työkokemusta asiakkaan ja ryhmän ohjaamisesta n. 10 v, jonkinmoinen ammattitaito puualalla, monipuolinen kädentaito ja pitkäaikainen työkokemus, monipuolinen työpaja tausta</p> <p>Opiskeluvalmiudet</p> <p>edelliset alan opinnot tuoreessa muistissa valmiudet itsenäiseen opiskeluun</p> <p>Sosiaaliset taidot</p> <p>kyky kuunnella ja keskustella kaikista asioista, sosiaalinen luonne, erilaisten ihmisten kanssa tulen hyvin toimeen</p>	<p>Kuntoutuksen teoriaosaaminen</p> <p>kuntouttava työtoiminta uusi asia, tiedon puute psyykkisten tekijöiden vaikutuksesta ihmisten työkykyyn, oma osaamiseni kuntoutuksen alalta rajoittuu työssä oppimiini tapoihin ja toimintoihin, ammatilliseen kuntoutukseen liittyvien asioiden teoriapuoli, eri kulttuurien tuntemus</p> <p>Opiskelutaidot</p> <p>kirjallinen esittäminen heikkoa, osaamisen puute tietotekniikassa, kirjallinen ilmaisutaito, kielitaito</p> <p>Työssä jaksaminen</p> <p>ei osaa sanoa Ei, yrittää ottaa kaikki tarjotut, työssä jaksaminen</p>
Mahdollisuudet	Uhat
<p>Uusien menetelmien oppiminen</p> <p>lisäkoulutuksen avulla mahdollisuus saada uusia näkökulmia ja työkaluja valmistukseen sekä kuntoutustyön tekemiseen, yksilön ja ryhmän ohjaukseen uusia menetelmiä</p> <p>Työyhteisön yhteisöllisyyden lisääminen ja verkostotyö</p> <p>VAT: ja yhteisten toimintatapojen avulla nopeammin tuloksiin, ammattitaidon ja tiedon syventäminen, toisilta oppiminen, yhdessä oppiminen, yhteistyön lisääminen työyhteisössä, yhteistyö koulujen kanssa</p>	<p>Määräaikaiset työsuhteet</p> <p>tuuraus keikalla talossa, työt loppuvat, asiakastöiden saanti.</p> <p>Oma jaksaminen</p> <p>ajanhallinta työn ohella opiskellessa ulkoiset tekijät, joihin ei itse voi vaikuttaa, oma jaksaminen työn henkisen kuormittavuuden vuoksi omien taitojen riittämättömyys.</p>

KUVIO 2. SWOT-analyysi

Opiskelijaryhmä koostui monen eri ammatin osaajista. Eri ammattiryhmiä olivat mm. sosionomi, kutoja, yo-merkonomi, koneteknikko ja puutekniikaninsinööri. Yhteistä

kaikille oli pitkä työhistoria, oman alan asiantuntemus ja osaaminen. Koulutuksessa he näkivät mahdollisuuksia työyhteisön yhteisten toimintatapojen kehittymiselle ja uusien menetelmien omaksumiseen työhön.

Vapaa-sana osiossa tuli myös esille käytännön kokemus ja teorian tietämyksen vähäisyys.

”Asiakkaan tai ryhmän ohjaamiseen minulla ei tällä hetkellä ole muita valmiuksia kuin maalaisjärki”

”Kun peilaan omaa osaamistani tämän koulutuksen tavoitteisiin, voi sanoa, että kaikista osa-alueista on kokemuksen tuomaa viisautta, mutta varsinaista teorian tietoa vähän”

4 OPISKELIJOIDEN TAVOITTEITA KOULUTUKSELLE

Koulutuksen tavoitteena oli lisätä Kumppaniksi ry:n henkilökunnan osaamista ammatillisen kuntoutuksen käsitteistä ja toimintatavoista. Koulutuksen tavoitteena oli myös ammatillisen kuntoutuksen toimintatapojen pohdiskelu sekä omasta että organisaation näkökulmasta.

Opiskelijat asettivat ennakkotehtävässä tavoitteen omalle oppimiselleen. Opiskelijoista yhdeksän oli asettanut itselleen tavoitteen. Osa opiskelijoista oli pohtinut omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan, mutta ei kuitenkaan asettanut itselleen selkeää tavoitetta. Vastuukouluttajana kokosin opiskelijoiden asettamat tavoitteet ja toimitin ne mukana oleville kouluttajille sähköisesti. Tavoitteita pohdittiin yhdessä kouluttajien kesken heidän suunnitellessa opintojaksojen sisältöä.

Opiskelijoiden asettamissa tavoitteissa oli mainittu seuraavia aiheita: kuntoutusprosessi, eri kulttuurien tuntemus, erilaiset kuntouttavat menetelmät, asiakkaan ohjaaminen, palvelujärjestelmän tuntemus ja yhteiset toimintatavat.

Eri kulttuureista tulevien asiakkaiden määrä on kasvanut viime vuosina myös Kainuussa kuntouttavassa työtoiminnassa, työpajoilla ja sosiaalisissa yrityksissä. Kulttuurien tuntemukseen liittyvät tavoitteet otettiin huomioon koulutuksen opetussuunnitel-

massa ja kouluttajien osaamisessa. Eri kulttuurien tuntemuksen opetuksesta vastasi maahanmuuttajien koulutuksissa mukana oleva kouluttaja.

Kuntoutusprosessin tuntemus on nostettu kirjallisuudessa ja tutkimuksissa yhdeksi keskeiseksi asiaksi kuntoutuksen koulutuksessa. Kuntoutusprosessin tuntemuksen merkitystä pohdittiin myös Kumppaniksi ry:n edustajien kanssa koulutusta suunniteltaessa. Kuntoutusprosessin tuntemukseen liittyvästä tavoitteesta on seuraava esimerkki.

”Oppia tuntemaan asiakkaan kuntoutusprosessi ja kuinka työhön kuntoutus Kumppaniksi ry:llä sijoittuu tähän prosessiin”

Kuntouttavien menetelmien ja asiakkaan ohjaamisen tavoitteisiin liittyi kokemus teorian tiedon merkityksestä ja käytännön työn yhteydestä.

”Ohjausmenetelmien, ryhmäohjausmenetelmien tunteminen teoriatasolla olisi tärkeää, että voisi niitä käytännön tilanteissa hyödyntää”

Teoriatiedon vähäisyys tuli esille myös opiskelijoiden pohtiessa omia mahdollisuuksiinsa koulutuksessa. Osa opiskelijoista koki oppivansa parhaiten työtä tekemällä. Koulutuksen opetussuunnitelman perustana olleen kokemuksellisen oppimisenäkemyksen mukaan oppiminen etenee konkreettisia kokemuksia hyödyntäen kohti uuden toimintatavan omaksumista. Kokemukset ovat välttämättömiä, jotta oppimisprosessi olisi mahdollinen ja aitoa oppimista tapahtuisi. Käytännön kokemuksia hyödynnettiin myös opetuksessa ja opetusmenetelmien valinnassa. Tehtävät suunniteltiin kokemuksellisen oppimiskäsityksen mukaan tehtäväksi omasta käytännön työstä soveltaen erilaisia teoreettisia malleja.

Kuntoutuksen palvelujärjestelmä on sangen monimutkainen ja kuntoutustyö on mitä suurimmassa määrin yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Yhteinen ymmärrys asiakkaan tilanteesta ja tavoitteista edistää asiakkaan kuntoutumista ja vie hänen asiaansa eteenpäin. Palvelujärjestelmän tuntemukseen liittyi selkeästi yksi tavoite.

”Koulutukselta odotan lisää tietoa palvelujärjestelmästä”

Työyhteisön yhteisölliseen oppimiseen ja yhteisiin toimintatapoihin liittyviä tavoitteita oli kaksi. Tavoitteet olivat selkeästi ilmaistu ja antoivat koulutuksen sisällön suunnittelulle oman strategian. Yhdessä tekemistä ja eri teorioiden ryhmässä pohtimista pidettiin koulutuksen ajan johtavana teemana. Tämä ”punainen lanka” selkeytti kouluttajien yhteistyötä ja suunnittelua opintojaksojen sisällöiksi sekä opetusmenetelmiksi.

”Yhdessä yhteisönä oppiminen auttaa ymmärtämään työtovereiden tekemisiä ja antaa yhteiset käsitteet toiminnalle sekä vähentää väärinkäsityksiä arjessa”

”Ammatillinen kuntoutus – koulutukselta odotan paljon. Hyvä teoria tarjoaa aina käsitteitä, joilla voin jäsentää arjessa vastaan tulevaa ja tutkia omaa tapaa tehdä työvalmentajan työtä. Koulutus toivokseni vakiinnuttaa pajalla tehtävää valmennustyötä ja tarjoaa mahdollisuuden säilyttää ja ylläpitää toiminnan laatu”

5 KOULUTUKSEN TOTEUTUS

Resursseina olivat Kainuun ammattiopisto–liikelaitoksen aikuisopiston hyvinvointialan kouluttajat. Kouluttajia oli yhteensä kahdeksan. Koulutuksen käytännön toteutuksesta vastasi tämän opinnäytetyön tekijä. Muut resurssit olivat Moodle verkkooppimisympäristö sekä Kainuun ammattiopisto–liikelaitoksen, aikuisopiston hyvinvointialan tilat ja välineet.

Ensimmäiset keskustelut koulutuksen järjestämisestä käytiin keväällä 2009. Tuolloin mietittiin oppilaitoksen mahdollisuuksia koulutuksen järjestämiseen. Seuraavat neuvottelut käytiin sitten toukokuussa, jolloin mietittiin alustavasti koulutuksen tavoitteita, sisältöjä ja toteutustapaa. Koulutukselle annettiin yleisotsikko ”Ammatillisen kuntoutuksen täydennyskoulutus”. Tämä nimi sitten säilyikin koulutuksen loppuun saakka.

Koulutuksen toteutus käynnistyi marraskuussa 2009. Tuolloin koulutuksen tilaaja pyysi oppilaitokselta tarjousta koulutuksen järjestämisestä. Parin viikon kuluttua jär-

jestettiin kokous, jossa olivat läsnä tilaajan kehittämispäällikkö, oppilaitoksen koulutuspäällikkö ja opinnäytetyön tekijä.

Seuraavaksi laadittiin tarjous koulutuksesta ja käynnistettiin opetussuunnitelman laatiminen. Opetussuunnitelman luonnoksen laati opinnäytetyön tekijä. Opetussuunnitelman luonnos lähetettiin kommenttikierrokselle koulutuksessa mukana oleville kouluttajille.

Aikuiskoulutuksessa ja henkilökoulutuksessa koulutustilaisuudet tai niistä muodostuvat sarjat eivät useinkaan johda mihinkään muodolliseen tutkintoon. Silti tällaisiin koulutustilaisuuksiin tarvitaan opetussuunnitelma, jos aiotaan saavuttaa merkittäviä oppimistuloksia. Opetussuunnitelman avulla säädellään opetus- ja oppimisprosessia. Opetussuunnitelman tulee olla opettajien oma suunnitelma, jolla he ohjaavat työtään (Engeström 1987, 147).

Opetussuunnitelmassa otettiin huomioon ammatillisen kuntoutuksen keskeiset periaatteet ja sisältö. Keskeisiksi teemoiksi valittiin seuraavat: eettinen työskentely, työkykyyn vaikuttavien tekijöiden tuntemus, ohjaamiseen liittyvät taidot ja asiakasprosessin hallinta. Opintojen laajuudeksi määriteltiin neljä opintoviikkoa. Opinnot koostuivat lähipäivistä ja omalla työpaikalla tehtävistä oppimistehtävistä. Opintojakso sai nimensä yhdestä teemasta ja oli yhden opintoviikon laajuinen. Opetussuunnitelmassa määriteltiin myös oppimiskäsitys, koulutuksen työtavat, opintojen ohjaus, opintojen rakenne ja eteneminen sekä opintojaksokuvaukset.

Opinnot rakentuivat oppimisprosessin mukaan. Eettiset periaatteet, arvot ja asenteet ovat perusta toiminnalle, samoin käsitys kuntoutuksesta prosessina. Tietämys työkyvyn monimuotoisuudesta ja perehtyminen oppimiskäsityksiin on edellytys asiakkaan ohjaamiseen ja tukemiseen.

Tammikuun alussa 2010 päätettiin koulutuksen aloittamisesta vielä saman kuukauden lopussa. Verkkoalusta avattiin opiskelijoille helmikuun alussa, jolloin olivat ensimmäiset lähipäivät. Verkko-opiskelu mahdollisti ajasta ja paikasta riippumattoman opiskelun. Lähipäiviä (2) oli kerran kuukaudessa. Lähipäivät liittyivät aina yhteen opintojaksoon ja opiskelijat saivat lähipäivien sisältöön liittyvän tehtävän.

Eettiset periaatteet opintojakson tavoitteet ja sisältö 1 ov
<p>Tavoitteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tietää erilaisia ihmiskäsityksiä ja arvoperustan - toimia kuntoutuksen arvoperustan ja eettisten periaatteiden mukaan - osaa kohdata erilaisesta kulttuuritaustasta tulevan ihmisen <p>Sisältö:</p> <ul style="list-style-type: none"> - laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä - ihmiskäsitykset - monikulttuurisuus - kuntoutusprosessi - kuntouttava työote
Työkykyyn vaikuttavat tekijät opintojakson tavoitteet ja sisältö 1 ov
<p>Tavoitteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tietää työkykyyn vaikuttavat tekijät - osaa ylläpitää omaa työkykyään ja kehittää sitä <p>Sisältö:</p> <ul style="list-style-type: none"> - työkyky - ammatillinen kuntoutus periaatteet
Ohjaamiseen liittyvät tekijät opintojakson tavoitteet ja sisältö 1 ov
<p>Tavoitteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tietää miten kohdataan haasteellisesti käyttäytyvä asiakas ja tunnistaa väkivallan uhkan - osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida erilaisia yksilö- ja ryhmäohjaustilanteita - tietää työelämän perustaitoja <p>Sisältö:</p> <ul style="list-style-type: none"> - yksilö- ja ryhmäohjaustaidot - ammatillinen vuorovaikutus
Asiakasprosessin hallinta opintojakson tavoitteet ja sisältö 1 ov
<p>Tavoitteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osaa tukea ja ohjata asiakasta voimavaralähtöisesti - tietää miten asiakasta ohjataan erilaisten palvelujen saatavuudessa - perehtyy verkostoyhteistyöhön <p>Sisältö:</p> <ul style="list-style-type: none"> - voimavaralähtöisyys - palvelujärjestelmät - verkostotyö

KUVIO 3. Opetussuunnitelmassa olevat opintojaksojen keskeiset tavoitteet ja sisällöt

6 OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA KOULUTUKSESTA

Koulutus päättyi toukokuun 2010 lopussa. Koulutukseen osallistuneiden kouluttajien kesken pohdittiin, miten ja millä kysymyksillä kerätään palautetta koulutuksesta. Yhdessä päätettiin kerätä palautetta avoimilla kysymyksillä jokaisesta opintojaksosta

erikseen. Toiveena oli, että opiskelijat kertoisivat vapaasti omia kokemuksiaan koulutuksesta.

Opinnäytetyöntekijä kokosi yhdessä mietityt kysymykset ja laati palautelomakkeen. Opiskelijat saivat Moodle-oppimisympäristöön linkin Webropol-alustalle (Liite 2). Webropol-alusta ohjasi opiskelijat antamaan palautetta jokaisesta opintojaksosta erikseen. Kahdeksan opiskelijaa vastasi ja antoi palautteen koulutuksesta. Opiskelijoiden vastattua kysymyksiin sovittuun määräaikaan mennessä, palautteet koottiin ja lähetettiin koulutukseen osallistuneille kouluttajille.

Opiskelijoiden vastauksista olen kerännyt mainintoja, jotka koskivat opiskelijoiden itselleen asettamia tavoitteita. Olen käsitellyt palautteet opintojaksoittain ja pohtinut, miten asetetut tavoitteet olivat saavutettu. Koulutuksen kokonaistavoitteisiin liittyvät maininnat palautteissa olen myös käsitellyt. Koulutuksen kokonaisuuteen liittyvän palautteen olen koonnut maininnoista palautelomakkeen viimeisestä osiosta *Haluaisin sanoa vielä...*

6.1 Eettiset periaatteet

Erilaisten kulttuurien tuntemukseen liittyvät tavoitteet olivat opiskelijapalautteen mukaan toteutuneet. Palautteessa koettiin myös, että eri kulttuurien tuntemuksen opintoihin olisi voinut käyttää enemmänkin aikaa. Tasa-arvoinen kohtelu on kuntoutustyön yksi toimintaa ohjaavista arvoista. Eettisiä kysymyksiä on hyvä pohtia yhdessä yhteisten toimintatapojen löytämiseksi. Seuraavasta palautteesta käy ilmi, että koulutus on johtanut jonkun ajattelu- tai toimintatavan muutokseen.

”Mieleen painuvin asia eettisen työskentelyn opintojaksolla oli olemassa kulttuurien monipuolisuus. Asia joka muutti käsitykset ko. asian suhteen on että olemme kaikki samanarvoisia kulttuuritaustasta riippumatta ja ansaitsemme tasapuolisen kohtelun”

Kuntoutusprosessiin liittyvät tavoitteet mainittiin myös yhdessä opiskelijapalautteessa. Kuntoutusprosessin tuntemus on oleellista, jotta voisi ymmärtää kuntoutuksen perimmäistä olemusta, sitoutunutta ja vastuullista prosessityötä. Myös kuntoutusta ohjaavat erilaiset lait mainittiin palautteissa.

”Selkeytti asiakkaan asemasta ja oikeuksista, henkilötietolaki, laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä. Ihmiskäsityksistä. Lisätietoa kuntoutusprosessista”

6.2 Työkykyyn vaikuttavien tekijöiden tuntemus

Työkykyyn vaikuttavien tekijöiden tuntemukseen liittyviä tavoitteita opiskelijat eivät olleet asettaneet. Työkykyyn vaikuttavien tekijöiden tuntemus valittiin yhdeksi opintojaksos sisällöksi Kumppaniksi ry:n ja koulutukseen osallistuvien kouluttajien kesken. Yhteisissä palavereissa keskusteltiin työ- ja toimintakyvyn välisistä yhteyksistä ja opinnäytetyöntekijä kävi tutustumassa valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmään Kumppaniksi ry:n kehittämispäällikön opastuksella. Työkyky ja sen jaottelu mainittiin opiskelijoiden palautteessa.

”Selkeytti ajatustani miten työkyky jakautuu fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen puoleen. Toinen tärkeä asia on vat-arviointi tuloksen perusteellisuus josta saadaan asiakkaan kuntoutus suunnitelmaan oikea suunta”

Kumppaniksi ry:ssä on käytössä VAT-arviointi. WHO:n ICF-luokitukseen perustuva Valmennuksen Arvioinnin Tukijärjestelmä (VAT) on tarkoitettu tukemaan kuntoutuksen kohdistamista oikeisiin asioihin. Toimintakyvystä tunnetussa toimintaympäristössä saadaan sekä kuntoutujan antama subjektiivinen kuvaus että ulkopuolisten tekemät havainnot. (Kumppaniksi ry. valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä 2010.)

”Työkykyyn vaikuttavista tekijöistä sai täydennystä kuntoutuksen tärkeys asiakkaan voimavarojen tuntemus”

Voimavarakeskeinen ajattelutapa on kuntouttavan työotteen yksi periaatteista. Asiakkaan voimavarojen havainnoiminen ja huomioiminen on oleellista, kun mietitään vaikeimmin työllistettävien tilannetta. Jäljellä olevat voimavarat, vähäisetkin, on otettava huomioon. Myös tässä opintojaksossa opiskelijat kokivat yhteisen keskustelun ja kokemusten vaihdon merkittäväksi.

6.3 Ohjaamiseen liittyvät taidot

Opiskelijoiden pohtiessa omia vahvuuksiaan opintojen alussa, he toivat esille vahvuutenaan pitkän työkokemuksen asiakkaan ohjaamisessa. Toisaalta mainintoja oli myös vähäisestä teorianäytelmästä. Opiskelijat olivat myös kokeneet ohjaamiseen liittyvien tietojen ja taitojen tärkeyden.

”Päällimmäisenä ajatuksena koin ohjaamiseen liittyvien taitojen tärkeyden. Koska me työ ja yksilövalmentajat työskennellään asiakkaiden kuntoutumiseen tähtäävien päämäärien vuoksi. Mitä tehokkaampi valmennusprosessi on sitä paremmin ja nopeammin päämäärä saavutetaan”

Ohjaamiseen liittyviä tavoitteita opiskelijat olivat asettaneet kolme kappaletta. Nämä tavoitteet he kokivat saavuttaneensa. Tässäkin opintojaksossa yhdessä keskustelu koettiin hyväksi. Maininta oli myös, että tämä opintojakso oli ensimmäinen, missä päätettiin keskustelemaan asioista mukavasti koko ryhmän kesken.

6.4 Asiakasprosessin hallinta

”Ei niin paljon uutta, kuitenkin aiheen pohtiminen oman työyhteisön kanssa rauhassa on mannaa!!”

Asiakasprosessin hallintaan liittyviä tavoitteita oli ennakkotehtävässä yksi. Opintojakso koettiin erityisesti ryhmätöiden osalta antoisaksi. Palautteen mukaan jakso vahvisti jo olemassa olevaa osaamista. Yksilöllinen palveluohjaus oli opiskelijoiden palautteen mukaan hyvin tiedossa ja heidän arvioidessaan omia vahvuuksiaan SWOT-analyysin avulla myös heidän mahdollisuutensa yhteistyön lisäämiseen eri toimijoiden kesken. Kaikissa tämän opintojakson palautteissa oli maininta hyvistä ryhmässä tehtävissä oppimistehtävistä.

6.5 Koulutuksen kokonaisuuteen liittyvä palaute

Yhteisiin käsitteisiin toiminnalle ja erilaisten teorioiden yhdistämiselle käytäntöön oli tavoitteita kaksi kappaletta. Opiskelijapalautteessa kokemukset ryhmässä työskente-

lyssä olivat myönteisiä. Yhteiset keskustelut koettiin hyväksi yhdeksässä palautteessa. Koulutuksen johtavana teemana ollut yhdessä tekeminen ja eri teorioiden ryhmässä pohtiminen näkyi palautteessa.

”Koulutus toimi kokoavana tekijänä ja asioiden läpikäynti synnytti hyviä keskustelujaja”

Palautteen mukaan koulutus antoi opiskelijoille yhteisen käsitteen ammatillisen kuntoutuksen tavoitteista ja toimintaperiaatteista. Osaamisen lisääminen ammatillisen kuntoutuksen käsitteistä ja toimintatavoista oli myös koulutuksen tavoitteena. Yhteiset keskustelut toimintavoista ja käytännöistä auttavat kuntoutujaa saamaan hänen tarvitsemiaan palveluja ja edistävät hänen kuntoutumistaan.

”positiivista on ollut se että kaikilla on nyt sama näkemys asioista”

Palautteet olivat jakaantuneet siten, että opintojen edetessä palautetta hyvistä ryhmäkeskusteluista tuli enemmän. Opiskelijat mainitsivat, että koulutus olisi saanut olla pidempi. He kokivat, että koulutuksen päättyessä he vasta olivat lämmenneet yhdessä oppimaan. Opiskelijoiden koulutukselle asettamat tavoitteet saavutettiin heidän antamansa palautteen perusteella.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tuloksena syntyi koulutuskokonaisuus oppilaitoksen ja työelämän tarpeisiin. Koulutus dokumentoitiin Moodle-verkkoympäristöön. Oppimisalusta sisältää opetussuunnitelman, opintojaksojen kuvaukset, lähipäivien materiaalin ja opintojaksoihin kuuluvat työssä oppimisen tehtävät. Koulutuskokonaisuutta ja toimintamallia on hyödynnetty syksyn 2010 ammatillisissa täydennyskoulutuksissa.

Opiskelijat lähettivät ennakkotehtävät sähköpostilla opinnäytetyön tekijälle. Tehtävät opinnäytetyön tekijä kokosi aihealueittain ja sen jälkeen sähköpostit poistettiin tiedostoista. Ennakkotehtävään vastanneiden henkilöllisyys ei ole tiedossa. Koulutuksen palautekyselyyn opiskelijat vastasivat Webropol alustalle, josta heidän henkilöllisyy-

tensä ei ole tunnistettavissa. Koulutuspalaute on koulutukseen osallistuneiden kouluttajien ja Kumppaniksi ry:n tiedossa. Palautteessa olevat henkilöihin kohdistuvat arvioinnit on jätetty opinnäytetyössä käsittelemättä.

7.1 Kuntoutuksen arvot

Eettiset periaatteet ja kuntoutuksen arvot eivät tulleet esille opiskelijoiden palautteessa eivätkä ne ilmenneet heidän tavoitteissaankaan. Eettiset periaatteet ovat kuitenkin kuntoutustyön ja monen muun ihmissuhdetyön perusta. Kuntoutustyötä ohjaavat arvot heijastuvat asenteeseen kuinka kuntoutustyöntekijät kohtaavat asiakkaansa. Työntekijöiden, kuntoutuksen ja yrityksen arvojen täytyy kohdata. Opiskelijat kokivat eri kulttuurien tuntemuksen merkityksen tärkeänä. Tasa-arvoinen kohtelu kaikille on myös yksi kuntouttavan työtteen periaatteista.

Kuntoutuksen arvot tulevat ilmi niissä perusteluissa ja tavoitteissa, joita esitetään kuntoutuksen järjestämistä ja toteutusta suunniteltaessa. Viime vuosina uusi käsite ”kuntoutuja” on alkanut selvästi vallata alaa. Nimityksellä pyritään korostamaan sitä, että kuntoutuspalvelujen käyttäjä on itsenäinen toimija. Asiakkaat ovat erilaisissa tutkimuksissa ja haastatteluissa kokeneet, että heitä poljetaan ja latistetaan. He ovat kokeneet, että heitä ei kuulla eikä heidän asioihinsa paneuduta kunnolla. Toimintatapoja kehittämällä tulisi pyrkiä siihen, että kuntoutuja voisi olla kuntoutumisen prosessissaan subjekti ja hänen oma toimijuutensa myös suhteessa työelämään vahvistuisi eikä halu palata työelämään häviäisi. (Ks. Järvikoski & Härkäpää, 2004, 29 ja 152; Hämäläinen & Röberg 2007, 14; Puhakka 2007, 37, 40; Koukkari 2010, 13.)

7.2 Yhdessä oppiminen

Opiskelijat vastasivat koulutuspalautteessa asiakasprosessin hallinnan olevan tärkeän asian ja pitivät sen tuntemusta edellytyksenä työn tekemiselle. Asiakasprosessin hallinta on havaittu tärkeäksi myös Marja Koukkarin (2010, 125) väitöskirjassa. Koukkari toteaa, että palvelujärjestelmä on muotoutunut yli 60 vuoden aikana monen hallinnonalan kokonaisuudeksi. Kuntoutuksen palvelujärjestelmää kuvataan monitahoisena ja monimutkaisena, sektoroituneena ja eri hallinnonaloille suuntautuvana palve-

lukokonaisuutena. Koukkari toteaa myös, että kuntoutustoimintaa hallinnoivat useat eri vastuutahot, jotka päättävät toiminnan lainsäädännöstä, rahoituksesta sekä palvelujen tuottamisesta ja järjestämisestä.

Piirainen ja Kallanranta (2001, 428) toteavat, että yksilöllistä kuntoutus- ja palveluohjausta on tarve kehittää, jotta kuntoutuspalvelujen käyttö tehostuisi ja asiakkaiden elämäntilanteen kohtaamista parannettaisiin. He pohtivat, että on olennaista keskittyä parantamaan erilaisia kuntoutusjärjestelmän ja asiakkaan ja hänen toimintaympäristöjensä ja -yhteisöjensä välisiä sopimuksia eikä jäädä vain yksilötasolle ilmeneviin pulmiin.

Lainsäädäntö korostaa eri ammattihenkilöiden yhteistyön tärkeyttä. Lain kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä tarkoituksena on auttaa kuntoutujaa saamaan hänen tarvitsemansa kuntoutuspalvelut ja tässä tarkoituksessa edistää viranomaisten sekä muiden yhteisöjen ja laitosten asiakasyhteistyötä tilanteessa, joka edellyttää usean kuntoutusta järjestävän yhteisön toimenpiteitä. (Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä 497/2003.)

Verkko-opiskelu tarjosi opiskelijoille mahdollisuuden vuorovaikutukseen muilla paikkakunnilla olevien työkavereiden kanssa yhteisessä foorumissa, jossa pystyi keskustelemaan opintoihin liittyvistä asioista. Opiskelijoiden palautteessa kävi ilmi yhteisöllisyyden merkitys kuntoutustyössä. Yhdessä tekeminen ja yhteisten käytäntöjen löytäminen oli heidän mielestään arvokas asia. Opiskelijaryhmän heterogeenisuus asetti omat vaatimuksensa kouluttajille. Toisaalta ryhmässä käydyt keskustelut omaan työhön liittyvistä asioista koettiin hyväksi ja kaikkia yhdistäväksi tekijäksi.

Koulutuksen opiskelijapalautteessa yhdeksi tärkeimmäksi tekijäksi muodostuivat yhteiset keskustelut ja ryhmätyöt. Asioiden yhdessä pohdiskelu antoi palautteen mukaan yhteisen näkemyksen ammatillisesta kuntoutuksesta. Riikilä ja Tervonen (2009, 44) ovat opinnäytetyössään todenneet, että yhdessä oppiminen ja reflektio ovat keino lisätä osaamista ja asiantuntijuutta. Heidän mukaansa työn mielekkyyden lisääntymisen kautta vahvistuu myös työssä jaksaminen.

Arja Tantun pro gradu työssä on samankaltaisia tuloksia. Avoin keskustelu yhteisistä toimintatavoista ja tavoitteista ammatillisen kuntoutuksen toteutuksessa on Tantun

mukaan vähäistä. Myös Tantun tutkielmassa haastateltavat totesivat ryhmässä käydyn keskustelun antoisaksi.

”Tää oli aika ihanaa, että suostuttiin, koska me aika harvoin työn keskellä käydään tällaista ideologista keskustelua. Meidän pitäisi enemmän tällaista harrastaa Olisi hyvä miettiä mitä me oikein tarkoitetaan ammatillisella kuntoutuksella. Onko se sitä ulkopuolisten rahoittajien kustantamaa vai kuuluuko siihen sittenkin vielä sitä arkipäivän työtä...” (Tanttu 2002, 61).

Oppimiskäsityksenä ollut kokemuksellinen oppiminen sopi hyvin tähän koulutukseen. Opiskelijat olivat kokeneet, että antoisinta olivat olleet yhteiset ryhmätyöt ja keskustelut, joissa he olivat saaneet jakaa kokemuksiaan. Kokemukselliseen oppimiseen kuuluva reflektointi näkyi opiskelijoiden tekemissä ryhmätöissä ja keskusteluissa. Oma työtä mietittiin erilaisten teorioiden näkökulmasta. Olen pohtinut työpaikkojen erilaisia toimintatapoja ja käyttöteorioita. Mistä ne saavat alkunsa? Totutusta tavasta tehdä työtä tai erilaisista uskomuksista ”aina on tehty näin”. Toisaalta erilaiset yleistyksiset kuuluvat kokemukselliseen oppimiseen. Yleistyksiset syntyvät, kun opiskelija pohtii kokemuksiaan ja jäsentää oppimaansa.

7.3 Oma opinnäytetyöprosessi

Itselleni työ oli kokemus ensimmäisestä ammatillisesta lisäkoulutuksesta vastuukouluttajana. Koulutus suunniteltiin alusta saakka tilaustyönä yhdistyksen tarpeisiin. Työ antoi monenlaista uutta näkökulmaa opetussuunnitelman laatimisesta aina käytännön järjestelyihin. Asioihin perehtyminen lisäsi paljon verkostoa paikkakunnalla toimivissa hankkeissa ja projekteissa toimiviin ihmisiin.

Toimiminen työelämälähtöisen ammatillisen lisäkoulutuksen vastuuhenkilönä vaati paljon voimavaroja ja oli tekijälle hieman jännittäväkin. Koko prosessin ajan mielestäni on ollut lause opiskelijoiden tavoitteista: *”Yhdessä yhteisönä oppiminen auttaa ymmärtämään työtovereiden tekemisiä”*. Tämä tavoite on ollut mielessäni, kun olen ollut mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa koulutusta.

Olen tyytyväinen, että valitsin tämän työn tehtäväkseni. Työelämän aikuiskoulutuksen opetuksen ulkoisia tunnusmerkkejä, kuten käytettyjä euroja, koulutuspäiviä ja opinto-

viikkoja, enemmän olen kiinnostunut niistä toiminnan tai ajattelun muutoksista, mitä oppijoille mahdollisesti tapahtuu. Tässäkin työssä etusija on opiskelijoiden ajatuksilla ja kokemuksilla.

Koulutusta voisi jatkossa kehittää nykyisen tiedon ja tutkimusten perusteella. Eettiset kysymykset, monikulttuurisuus, asiakkaan ohjaamiseen liittyvät taidot, kuntoutusprosessi ja verkostotyö ovat keskeisiä teemoja nykyisen käsityksen mukaisessa kuntoutuksen koulutuksessa. Erikoisesti monikulttuurisuuden osuutta koulutuksessa voisi mielestäni lisätä. Paikallista näkökulmaa voisi tuoda esittelemällä koulutusta ja sen tavoitteita erilaisten hankkeiden työntekijöille ja keräämällä heidän mielipiteitään. Tekevähän he työtään asiakkaan arjessa ja heidän rinnallaan.

Ennakkotehtävässä ja palautelomakkeessa olleet avoimet kysymykset olivat hyvä valinta. Avoimet kysymykset toivat kouluttajille paljon tietoa opiskelijoiden tavoitteista ja ajatuksista koulutuksesta. Jäin kaipaamaan kuitenkin suurempaa aktiivisuutta opiskelijapalautteeseen vastaamisessa. Koettiinko avoimiin kysymyksiin vastaaminen hankalaksi? Miten koulutuksen kokivat he, jotka eivät kyselyn vastanneet?

Tämän opinnäytetyön yksi jatkotutkimuksen aihe olisi selvittää koulutukseen osallistujien mielipiteitä, kun aikaa koulutuksesta on kulunut. Mitä jäi mieleen ja onko joku toiminta vakiintunut käytäntöön koulutuksen jälkeen?

LÄHTEET

Engeström, Yrjö 1987. Perustietoa opetuksesta. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Engeström, Yrjö 1998. Kehittävä työntutkimus. Helsinki: Edita.

Hämäläinen, Helena & Röberg, Monica 2007. Kokonaisvaltainen katse sydänkuntoutukseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 88. Kelan tutkimusosasto. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Järvikoski, Aila & Härkäpää Kristiina 2004. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOY.

Järvikoski, Aila 2002. Ammatillisen kuntoutuksen vaikuttavuus. Teoksessa Kannattaako kuntoutus. Saarijärvi: Gummerus.

Kalliala, Eija 2002. Verkko-opettamisen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.

Keränen, Vesa & Penttinen, Jukka. 2007. Verkko-oppimateriaalin tuottajan opas. Porvoo: WSOY.

Koukkari, Marja 2010: Tavoitteena kuntoutuminen – kuntoutujien käsityksiä kokonaisvaltaisesta kuntoutuksesta ja kuntoutumisesta. Tampere: Juvenes Print.

Kumppaniksi ry. Palvelukuvaukset 2010. WWW-dokumentti. <http://www.kumppaniksi.fi/palvelut.html>. Luettu 30.9.2010

Kumppaniksi ry. Toimintasuunnitelma 2009. WWW-dokumentti. <http://www.kumppaniksi.fi/load/TS2009.pdf>. Luettu 23.10.2010

Kumppaniksi ry. Valmennuksen arvioinnin tukijärjestelmä 2010. WWW-dokumentti. <http://www.kumppaniksi.fi/vatfin.html>. Luettu 30.9.2010

Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä 497/2003. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Luettu 30.9.2010.

Lindh, Jari & Suikkanen, Asko 2008. Ammatillinen kuntoutus pysyvässä muutoksessa. Kuntoutus 1/2008, 59–63.

Leino, Eeva 2007. Rehabsaurus – uhanalainen eläinlaji. Kuntoutus 4/2007, 28-31.

Marnetoft, Sven-Uno 2009. The Challenges of Vocational Rehabilitation in Sweden. Kuntoutus 4/2009, 6

Piirainen, Keijo & Kallanranta, Tapani 2001 Kuntoutuspalvelut kuntoutuksen ja muutoksen tukena. Teoksessa Kuntoutus Rissanen, P. ym. (toim.) Helsinki: Duodecim.

Puhakka, Helena 2007. Ammatillisen kuntoutuksen epäonnistuminen kuntoutujien näkökulmasta. Joensuun yliopisto. Psykologian laitos. Lisensiaattityö.

Rauste-von Wright, Maijaliisa & vonWright, Johan 1997. Oppiminen ja koulutus. Juva: WSOY.

Rauste-von Wright, Maijaliisa, vonWright, Johan & Soini, Tiina 2003. Oppiminen ja koulutus. Juva: WSOY.

Riikilä, Tuovi & Tervonen, Maarit 2009. Kokemuksista kehittämiseen. Moniammatillinen työskentely ASLAK- ja TYK-kuntoutuksessa. Opinnäytetyö fysioterapia AMK. Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Rissanen, Paavo & Järvisalo, Jorma 2001. Kuntoutus ja työelämä. Teoksessa Kuntoutus Rissanen, P. ym. (toim.) Helsinki: Duodecim.

Seppälä, Ullamaija 2010 Kuntoutustieteen opetusta ei saa lopettaa. Kuntoutus lehti 2/2010, sivu 1

Suikkanen, Asko 2008. Väilyömarkkinoista muutoksen ja mahdollisuuksien markkinat. Kyvyt käyttöön lehti 4/2008, sivu 9

SWOT analyysi 2010. WWW-dokumentti
<http://opetuki2.tkk.fi/p/tehopenaali/itsetuntemus/SWOT.htm>. Luettu 7.10.2010

Tanttu, Anja 2002. Työterveyshuollon moniammatillisten työryhmien käsityksiä ammatillisesta kuntoutuksesta. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden laitos. Pro gradu – tutkielma

Valtioneuvoston selonteko kuntoutuslainsäädännön vaikutuksista ja kuntoutusjärjestelmän kehittämisestä. 2006. WWW-dokumentti
<http://info.stakes.fi/mielekaselama/FI/toimijoita/kuntou.htm>. Luettu 30.9.2010.

ORIENTOIVA TEHTÄVÄ

- 1. Kerro lyhyesti omasta työhistoriastasi ja koulutuksestasi**
- 2. Pohdi omaa osaamistasi ja koulutuksen tavoitteita**

Voit tehdä tehtävän 2 myös parin kanssa tai pienessä ryhmässä. Apuna voit käyttää alla olevaa SWOT analyysiä

Vahvuudet	Heikkoudet
Mahdollisuudet	Uhat

Vapaa sana:

KOULUTUSPALAUTE

Ammatillisen kuntoutuksen täydennyskoulutus Kumppaniksi ry

Kerro lyhyesti miten olet kokenut eri opintojaksot. Mitä jäi mieleen, onko jokin muuttunut ajattelussasi koulutuksen jälkeen? Tuliko koulutuksessa esille asioita jota voit kehittää omalla työpaikallasi?

Eettinen työskentely:

Työkykyyn vaikuttavien tekijöiden tuntemus:

Ohjaamiseen liittyvät taidot:

Asiakasprosessin hallinta:

Haluaisin sanoa vielä...